

FELHÍVÁS A KÖZÖSSÉGI CÉLÚ TÁJHASZNÁLATRA

VÍZVISSZATARTÁS ÉS LEGELTETŐ ÁLLATTARTÁS ÖSSZEHANGOLÁSA

Vezetői összefoglaló

Az utóbbi évek egyre nagyobb hóhullámai és aszályai a kétkedőket is meggyőzték arról, hogy a klímaváltozás nem valami utópia, hanem kézzelfogható valóság.

Ennek legnyilvánvalóbb megjelenése a csapadékeloszlás átrendeződése, helyenként szinte teljes hiánya, a tavasz vége és az ősz eleje közötti időszak hóhullámai. Mindezek hatására az Alföld térségében közel 20 km³ víz hiányzik a talajból. Ennek pótlása nélkül esélyünk sincs arra, hogy akár már középtávon is fennmaradjanak a térségben a szántóföldi művelés feltételei. A részben már mindenki által tapasztalható probléma kezelésére az öntözés, mely még tovább rontja a vízháztartást, semmiképpen sem jelent megoldást.

Vizet a tájba

A 2025-ben elindított kezdeményezés mindenképpen jó irány, de a vízviSSZatartásra önkéntes alapon felkínált területeknél két nagyságrenddel többre van szükség. Hatalmas térségeket kell elárasztani, és azokon a vizeket addig tartani, ameddig csak lehet. A természetes mélyedések, laposok feltöltésével, és az azokból elszivárgó vizekből fokozatosan pótolható a hiányzó tetemes vízkészlet. A természetes tározókból elpárolgó vizek pedig hozzájárulnak ahhoz, hogy a csapadékot szállító, de az Alföld felett átvonuló felhők „lehúzhatók” legyenek esők formájában, és ezáltal mérséklődjön az aszály.

A természetes tározásra számításba vehető területek egy része ma is gyeppel művelési ágban van, más részük pedig szántó. Utóbbiakat is gyeppé kellene átalakítani, mivel azok szén-dioxid-megkötő képessége felülmúlja az erdőkét. A gyepekből jut be a talajba a csapadék, és emellett a talajban halmozzák fel a szén-dioxidból megkötött szenet, míg a fák a törzsükbe, ágaikba építik be azt. A fák azonban csak pár évtizedre vonják ki a szén-dioxidot a légkörből, ezért a klímaváltozás enyhítésére hatékonyságuk nem vethető össze a gyepekével!

A meglévő gyepek „fűhozama” a jobb vízellátás hatására növekedni fog, és megjelennek a szántók helyén keletkező gyepek is, amelyek az összes növényi produktum mennyiségét tovább növelik. Megfelelő kezelés nélkül ezeket a területeket benővi a nád és a gyékény, amelyeket el kell onnan távolítani.

Legeltető állattartással a közjó szolgálatában

Az emberek számára hasznosíthatatlan biomasszatömeget átalakítva a legelő állatok – elsősorban a szarvasmarha és a házi bivaly – különösen értékes, bio minőségű húst, tejet termelnek a társadalom számára.

A helyben megtermelt élelmiszer-alapanyagot – elsősorban húst – a térségben működő állami vagy önkormányzati fenntartású intézményekben lehet, illetve kell hasznosítani. Az óvodák, iskolák, szociális otthonok, egészségügyi intézmények stb. konyhái ezeket a termékeket felesleges szállítás nélkül, helyben, a legjobb minőségben tudnák hasznosítani, vagy a beszállítói hálózat részére egy bizonyos mennyiség átvételét lehetne feltételül szabni.

Ahhoz, hogy ezt a klímaváltozás részeként ránk szakadt krízishelyzetet kezelni tudjuk, az alábbi intézkedések szükségesek:

- 100 000 hektáros nagyságrendben ki kell jelölni az elárasztható területeket;
- A tulajdonosok számára ki kell dolgozni az új típusú hasznosításra alkalmazható támogatási rendszert;
- Állami beavatkozással segíteni kell azt, hogy együttműködés alakuljon ki a korábban szántóföldi művelést folytatók és az állattenyésztők között;
- Meg kell teremteni a jogszabályi feltételeit annak, hogy a legeltető állattartásból származó élelmiszer-alapanyagok helyben felhasználhatók legyenek.

A Magyarországi Természetvédelmi Közalapítvány Hálózatban együttműködő szervezetek több ezer hektáron közel 10 000 nagytestű legelő állattal hasonló módon végeznek tájfenntartást évtizedek óta.

Megszerzett tudásunkat és tapasztalatunkat ajánljuk széles körű hasznosításra!

FELHÍVÁS CSELEKVÉSRE

A nyílt, napsütötte ligetes, vizekkel tarkított táj az emberiség bölcsője! Innen indult az emberré válás, majd itt zajlott a mindennapi élet, s megvolt benne minden, amit a táj nyújthatott, gyökereket, gyümölcsöket, gombát, vadat, vizet s halat. Amit nyújtott, az maga az élet volt, táplálékkal, étlettérrel. Ez a táj elég nyílt volt ahhoz, hogy egy biztonságos tér vegyen körül bennünket, mely elegendő volt a veszély – a ragadozók vagy ellenséges csoportok – észleléséhez, illetve a meneküléshez. Ebben az itt élő állatok együtteseinek jelzései is segítettek bennünket. Mindezekért érezzük egészen ősi, szinte minden érzékszervünkkel átélt módon a nyugodtan legelésző állatokkal benépesült nyílt tájban, hogy itthon vagyunk!

A táj ezt az otthont már létezésünk kezdete óta biztosítja a számunkra, ma azonban ez az ősi harmónia, amelyhez létünk minden szála kötődik, a szemünk előtt hullik darabjaira. Vizeink drámai eltűnése és környezetünk radikális átalakulása már nem csupán a természet válságáról szól. Ez a mi válságunk is, saját jövőnk, évezredes örökségünk és gyermekeink élhető világa forog kockán. Valójában a klímaváltozás és az azzal együtt járó ökológiai válság eltörli az emberi létezés feltételrendszerait, amit nem nézhetünk tovább tétlenül.

Ma már mindenki számára egyértelmű, hogy ütött a cselekvés órája.

A nyílt élőhelyek energiaszféráinak természetes ritmusát alapvetően három tényező (napfény, szén-dioxid és a víz) és három fő folyamat (állatok általi legelés, szerves anyagok egyéb hasznosítása és a tűz) határozza meg. Ezek az évenként változó vagy ciklikusan ismétlődő és egymást kiegészítő folyamatok, tevékenységek igazodnak a szervesanyag-felhalmozódás és a vízjárás ritmusához.

A gyepek tavasszal, az első napsugarak energiájával a gyökereikben tárolt előző évi tartalékból felépítik a fotoszintézisre képes felületüket (az energiaátalakító rendszer napelemeit), majd ennek segítségével alakítják át és raktározzák a fényenergiát. Az év végeztével pedig az állatok által meghagyott, elpusztuló „szerves anyagot is tároló napelemek” a rendszer részeként lebomlanak, és visszakerülnek a körforgásba.

Egykor a gyepek biztosították az emberi és állati erőre alapozott gazdálkodás energiaszükségletét, hiszen itt termelt meg az igavonó és a hizlalt állatok takarmányának – így az emberiség táplálékának – jó része, ezért a **gyepkezelést méltán nevezhetjük az egykori energiagazdálkodásnak** is. A gyepek, mint a korabeli energiamezők és az azt hasznosító állatok jelentették a nomád törzsek vándorló, legeltető életformájának alapját. Az állatok zöld mező és buja fű utáni sóvárgása tartotta mozgásban gazdáik törzseinek igényeit, vándorlását, harci cselekményeit is, tehát ez nemcsak egy állati, emberi izomgépezet energiáját jelentette, hanem egyben egy társadalmi hajtóerő is volt, mely így a világtörténelem egyik alakítója.

A gyp egy folyamatosan magjaival megújuló természetes kultúra, amelynek hasznosításához, fenntartásához más művelési ágakhoz képest kevesebb energia szükséges, ráadásul rengeteg közösségi célú funkció kötődik a természetes működésükhöz. Jelképesen, de azt mondhatjuk, hogy minden évben csak aratni kell az igencsak eltérő adottságú évek hozamait.

Mivel a legjobb adottságú gyepek nagy részét a történelem során feltörték, elsősorban azok a területek maradtak meg gyphasználatban, amelyek szántóföldi növénytermesztésre kevésbé voltak alkalmasak kedvezőtlen talajviszonyaik, szárazságuk vagy vizenyősségük miatt.

A gyepek, s a legelők abban különböznek a többi gazdálkodást szolgáló művelési ágtól, életközösségtől, hogy tartós fennmaradásához és elsődleges terményeinek hasznosításához a növények, az állatok (legelő és lebontó állatok) és a gombák együttműködése szükséges. A legelő növényeiben tárolt energia nagy része cellulóz formájában van jelen, amely az emberek számára emészthetetlen, azonban a szarvasmarhák, juhok és más legelő állatok különböző, az evolúció során kifejlődött módokon le tudják bontani, és felhasználják a benne tárolt energiát. Az így képződött hús egységnyi mennyiségének tápértéke **jóval magasabb, mint a vegán alternatíváé.**

A legelő állatot tekinthetjük tehát annak a szükséges kapocsnak, eszköznek, élőlénynek, mely alkalmas a gyepeken termelődő szervesanyag-tömeg kezelésére, átalakítására, az ember számára fogyasztható élelmiszerekké, hasznosítható, értékesíthető haszonvételekké. Minden legelő állattól származó termék mögött valójában a gyepek elsődleges produkciója áll. **Emiatt ma már a gyepek haszonvételeihez ezen a speciális módon – csak az állattartással – lehet hozzáférni.**

A gyepek a pázsitfűvek és a legelő állatok evolúciós kölcsönhatásai során kialakult életközösség, melyhez az idők során harmadik szereplőként/tényezőként bekapcsolódott az ember, aki valamilyen számára kedvező szempontok szerint optimalizálni próbálta e kölcsönhatást. E hármas együttműködés a legeltetés, melyből az ember által végzett tevékenység a pásztorkodás.

A FAO adatai szerint is **a világ mezőgazdasági területeinek 70%-a csak legelőként hasznosítható.**

Az állattenyésztés az egyik legrégebbi tevékenységünk, mely ma a világon közel egymilliárd embernek ad munkát, köztük kétszázmilliónak éppen a világ legszegényebb régióiban. **A legeltetésre alapozott állattartásnak számos helyen indokolt a növénytermesztéssel szembeni létjogosultsága, például ott, ahol a növénytermesztés már nem gazdaságos, sőt a gyepek feltörése kifejezetten jelentős üvegházgáz-kibocsátással járna.**

Egy legeltetett állat felnövekedése során annyit vesz magához a tájból, a képződött biomasszából, amennyire ehhez a természet rendje szerint szüksége van, jelenlétével, életével maga is hozzátesz annak természetes folyamataihoz, látványához, így e folyamat révén létrejött tej, hús és egyéb elfogyasztásával magunk is e rendszer részeivé válunk.

A legelőtáj a maga természetes folyamataival és a klímagázok megkötésében betöltött szerepével egy évezredek óta működő rendszer.

A napjainkban zajló klímaváltozás során kulcskérdés egy adott mezőgazdasági terület szén-dioxid-kibocsátásának mértéke. A világon a füves területek 34%-ban tárolják a szénkészletet. Tekintettel arra, hogy gyepek esetében a fás vegetációval ellentétben, a gyökérszövet tömege sokszorosa a hajtásénak, a szénraktára elsősorban a talaj. A nettó szén-dioxid-felvétel erősen függ az abiotikus paramétereiktől, így például a megfelelő csapadékelátottságtól. **A klímaváltozás által indukált szélsőséges változások a kontinentális éghajlatú területeken elhelyezkedő extenzív gyepek fitomasszahozamait egyre nagyobb mértékben évjáratfüggővé teszik.**

A gyepek művelése és urbanizációja, valamint a gyepek elsivatagosodása és az állatok legeltetése is alapjaiban befolyásolja a szén-dioxid-emissiót.

Varga Krisztina és Csízi István vizsgálataik eredményeivel igazolták, hogy a kezeletlen, avarosodott, lefedett gyepterületeken magasabb a CO₂-koncentráció. A szén-dioxid-kibocsátás értékei minden mérési időpontban a hasznosítatlan területek esetében voltak a

legmagasabbak, jelezve a parlagon hagyott gyepek potenciális veszélyforrását a klímaváltozás elleni küzdelemben. A talaj nedvességtartalmának mérése során azt tapasztalták, hogy aszályos időszakok utáni kevés csapadékot az avarosodott növényzet felfogja, az nem szivárog be a talajba, így a hosszabb száraz periódus után kisebb lesz a talajnedvesség értéke. Eredményeik megerősítik azt a tényt, hogy a parlagon hagyott gyepek megnövekedett üvegházhatásúgáz-kibocsátásuk miatt veszélyforrásnak tekinthetők.

A gyeptársulások a klímavédelem és vízháztartás szempontjából is kedvezőbb, közismert és olcsó módszerekkel fenntarthatók volnának állatok legeltetésével. A mai takarmányár-robbanás és energiaválság közepette (2022, 2026) hatalmas jelentősége van az energiahatékony, fenntartható, s ezáltal költséghatékony megoldásoknak. A ma Magyarországon jórészt hasznosítatlan gyepterületek – s benne hullámtereink – hatalmas potenciált jelentenek az állatokkal történő hasznosítás, s az ezáltal kiváltható takarmánytömeg vonatkozásában. A klímaváltozás hatására meghosszabbodott az állatok legeltetési ideje, ami tovább növeli a gyepek jelentőségét.

Tájhasználat váltás

A 2026-ban történt komplex klimatikus válság kezelése, vagy legalábbis védekező lépéseink összehangolt megkezdése nem várthat magára! Már vízügyi szakemberektől is hallható közhely: „*ha az Alföld egy részét nem adjuk vissza a víznek, elviszi a sivatag*”! Ez már nem a jövő fenyegetése, hanem a jelen valósága, már csak az a kérdés, hogy legalább megpróbálunk-e tenni ellenében.

A mezőgazdaságot 2022 óta sújtó gazdasági és klimatikus tényezők együttese mára ezen ágazat szereplőit is széles körben válaszüti és gondolkodás elé állította. A Dr. Pinke Zsolt és munkatársai által végzett modellkísérlet számításai szerint az Alföld területének 21 százalékán található olyan gyenge vagy közepes termőképességű, belvíznek kitett terület, ahol a víz visszatartás indokolt vagy szükséges lehet. Ezen területeken a szántóföldi művelés helyett a természetközeli hasznosítású kultúrák, főként gyepek telepítésével történő földhasználatváltás szükséges! Ez nemcsak ökológiai, hanem szakpolitikai szempontból is fontos, mert illeszkedik a hazai és uniós környezetpolitikai célokhoz, a legeltetéssel történő működtetésükhöz pedig több évtizedes, költséghatékony és nagy területen működtethető megoldások állnak rendelkezésre.

Azonban nemcsak a vízjárta és ártéri részeken, hanem a klimatikus és gazdasági adottságok miatt gazdaságosan nem művelhető, gyenge minőségű domb- és síkvidéki szántóterületeken is más megközelítés válik szükségessé! E területeken a jelenlegi csapadékadottság mellett legnagyobbbrészt talajvédelmi célokat szolgáló gyepek, kisebb léptékben erdősítés jöhet szóba.

Ezen intézkedésekkel tehetjük meg az első lépéseket az élhető Kárpát-medence szeretett és oly hosszú idő alatt megvédelmezett tájai, s saját magunk védelme érdekében!

A gyepek előnyei a klímaváltozás során:

- A gyepek jobban alkalmazkodnak a klímaváltozás tényezőihez, mint más művelési ágú területek. Képesek tolerálni a csapadék szélsőségeit, más az életciklusuk, hamarabb alkalmazkodnak a száraz és a nedves időszakokhoz, az évszakok eltolódásához, mint a mérsékelt övi erdők.
- Minimális emberi beavatkozás mellett is önfenntartók, és ökoszisztéma-szolgáltatásaik nagy részét így is tudják biztosítani.
- Szerényebb csapadékelátás esetén is jelentős szén-dioxid-megkötésre képesek.
- Képesek átvészelni a nyári csapadékszegénységet.
- Előnyükre lehetnek az enyhe telek körülményei.

A legeltetésre alapozott állattartásnak számos helyen indokolt a növénytermesztéssel szembeni létjogosultsága, ott, ahol a növénytermesztés már nem gazdaságos, és a gyeptelepítés kifejezetten jelentős **üvegházhatásúgáz**-megkötéssel is jár. Az így kibővülő gyepterületek – s bennük a hullámterek, domb- és síkvidékek – hatalmas potenciált jelentenek az állatokkal történő hasznosítás, s az ezáltal kiváltható takarmánytömeg vonatkozásában.

Tehát az ezeken a gyenge termőhelyi adottságokkal rendelkező legelő- és erdőterületeken megtermelődött biomassa kizárólag a legeltetési állattartással vonható be a Föld élelmiszer-ellátásába és a foglalkoztatásba.

A legeltetés mint korszerű tájhasználati mód

A kérődző állatok, továbbá a ló és a szamár azok a tenyésztett háziállatok, melyek képesek a nehezen emészthető cellulózt feldolgozni, így ezek jelentik azt a kapcsot, melynek közbeiktatásával képesek vagyunk hússá alakítani a jelenleg inkább problémát okozó zöldtömeget. **A legelő háziállatainkkal hasznosított zöldtömeg feletetésével kiválthatnánk egy sor emberi fogyasztásra is alkalmas terményt** (mellyel a mesterséges tartásmód során táplálják az állatokat). **A gyepek ápolása (legeltetés, kaszálás) révén javulna az árvízi biztonság, nőne a biodiverzitás, valamint csekély támogatással helyi, gyakorlati tudásra épülő munkahelyek jöhetnének létre.** A gyepeként hasznosított területek egy hektárra eső fosszilis energiahordozó – gázolaj – igénye, és ezáltal a légkör szennyezése, sokkal kisebb, mint a szántóké. A kérődzők emésztési „*technológiájánál*” még nem találtunk fel optimálisabbat a képződött fűtömeg lebontására, hasznosítására.

Legelő háziállataink újszerű gondolatok mentén történő hasznosítása során abból kell kiindulni, hogy a legelés egy teljesen természetes gyepterkezelési, növényzetcsökkentési módszer, melynek nincs káros mellékhatása, a körforgás minden eleme hasznosítható a tájnak, hasznosíthatatlan mellékterméke nincs.

Egyes területek állatokkal történő pásztoroló legeltetésének villanypásztorral történő kiváltása nem más, mint egy fenntartó, kezelő típusú feladat valóban fenntartható módon történő elvégzése – automatizálása, melynek működéséhez minimális emberi befektetésre és felügyeletre van csak szükség.

A megmunkálóképesség és a munkaerő hiánya miatt az ember által létrehozott új tájalelemek gondozása, de a korábbiak fenntartása is természetes megoldásokat igényel! Amennyivel évről évre nő a felgyülemelő szervesanyag-tömege, illetve változik annak összetétele, szilárdsága (lágyszárúak, majd fásszárúak), úgy az eltelt idővel együtt növekszik a visszaalakítás energiaigénye és költsége is.

Annak bemutatásához, hogy a gyepek kezelése nemcsak gépesítéssel lehetséges, szeretnénk a gyakorlatban sokszorososan kikísérletezett tapasztalatainkat, valamint másutt már bevált költségtakarékos és fenntartható ötleteinket megosztani a gazdálkodókkal és a döntéshozókkal.

Több példát is találhatunk arra, hogy hogyan lehet használni a **legelő állatokat a tájgazdálkodásban és a tűzkárok megelőzésében**. Dél-Európában és Amerika száraz tájain a juhokat és a kecskéket arra használják, hogy a tűzveszélyes aljnövényzetet az erdőtüzek időszakában alacsonyan tartsák. A klímaváltozás miatt az erdőtüzek növekedő fenyegetést jelentenek ezekben a régiókban és Észak-Európában egyaránt. Finnországban már arra is használják a juhokat, hogy a növényzetet alacsonyan tartsák a távvezetékek alatt, és ezért a szolgáltatásért a gazdák kompenzációt kapnak. Magyarországon a hullámtereken magyar szürke marhával számos területen sikerrel szorították vissza az áthatolhatatlannak tűnő gyalogakác sűrűséget, és így visszaalakították a legelőterületeket.

Az egyre kezelhetetlenebbé váló **allergén növények visszaszorítása is megszervezhető mobil nyájakkal**. A legeltetett területekről hamarosan eltűnnek a gyomok mellett az ürömlévelű parlagfű, az aranyvesszőfajok stb. is. Ez adta az ötletet, hogy bizonyos területeken akár **bérlegeltetés megszervezésével is megoldható volna ezeknek az özönnövényeknek a visszaszorítása, eltüntetése**. Egy-egy mobil – utánfutón vagy teherautóval költöztethető – nyáj rövid idő alatt lelegheti a területet, és máris mehet újabb helyre. A zöldfelület-gondozással foglalkozó szervezetek elgondolkodhatnak ilyen „*bevezethető élő fűnyírók*” alkalmazásán, de akár állatokhoz értő vállalkozók is működtethetnének „*bérlegeltető szolgáltatásokat*” azon gazdátársaik csoportjainak, akik adottságaik (kor, munkaerőhiány stb.) miatt erre nem képesek. Az ilyenfajta területkezelés meglehetősen komplex feladat, de nem kivitelezhetetlen. Az országban ma még szinte mindenütt megvan az állattartáshoz szükséges tudás, gyakorlati tapasztalat.

Mit kell ehhez tennünk?

E nagy baj közepette le kell ülni végre egy asztalhoz, s megbeszélni az egyidejű cselekvés szereplőinek (a tudomány, mezőgazdaság, vízgazdálkodás, erdőgazdálkodás, vidékfejlesztés képviselőinek, valamint az egész jogi és támogatási környezet egyidejű megváltoztatásáért felelős szerveknek) a feladatait, melyet azonnal végre is hajtanak.

Az előkészületben lévő klímátörvény elfogadása során e komplex felfogás már érvényesíthető volna, melynek lényege, hogy hatályát egyidejűleg terjeszti ki a víz- és erdőgazdálkodás, a mezőgazdaság, valamint a természetvédelem területére.

E halaszthatatlan folyamatban a Magyar Tudományos Akadémia és Dr. Bándi Gyula „Szószólói javaslat a vízmegtartásért” című dokumentumokban foglalt szemléletbeli és jogi változtatások szolgálhatnak alapul.

A javaslat lényege, hogy a **vízkészletek védelme alkotmányos kötelezettség: a vízkészlet a nemzet közös öröksége, amelynek megőrzése az állam és mindenki kötelessége, mely tehát nem lehetőség, hanem kötelezettség**. A vizek használatával és hasznosításával összefüggésben a tulajdonosok (használók) gazdasági érdekei nem élvezhetnek prioritást, sem a vizek, mint a nemzet közös örökségébe tartozó természeti erőforrások védelmével, sem a jövő generációk számára történő megőrzésével szemben. Alapvető és elengedhetetlen kiindulási pont tehát a szemléletváltás szükségessége, valamint a gyors

vízvezetési gyakorlat helyett a fenntartható vízviszatartó vízrendezés kialakításának ösztönzése.

Ennek komplex eredményeként a csapadék odavonzásában, megtartásában, a beszivárgásban, ivóvíz-biztosításban, tehát az egész vízgazdálkodásban szerepet játszó területeknek, – függetlenül attól, hogy azok kinek a tulajdonában állnak – közös érdekeink miatt elsősorban közösségi célokat kell, hogy szolgáljanak, s ezt az ingatlannyilvántartásban is egyfajta szolgalmi jogként kell bejegyezni, akár ugyanúgy, mint a természetvédelmi törvény által létesített ex lege védett területekre.

A korábban felvázolt alapelvek mentén kialakuló azon területeken, ahol az adottságok alapján szántóföldi termelés gazdaságosan nem végezhető, a közérdekű célok megvalósíthatósága érdekében a szántóra vonatkozó támogatási lehetőségeket meg kell szüntetni, a közérdekű célokat is szolgáló művelési ágaknál (gyep, erdő) pedig meg kell emelni. Aki átlép a közérdeket szolgáló művelési ágba, akár ideiglenes gyeppé (10 év), annak területén automatikusan a védelmi célokat szolgáló AKG támogatás is érvényesíthető legyen, s az átállás költségeihez, szintén lehetőség nyíljon beruházás megvalósításához szükséges támogatás igénybevétele! Biztosítani kell, hogy az ilyen legeltetésbe vont, vagy régebb óta legeltetéssel hasznosított területeken lehetőség nyíljon szárnyékok – delelőhelyek és itatóhelyek létesítésére. Ezen felül lehetőség volna az átállással egyidejűleg az így értékesíthető szén-dioxid-credittől is bevételhez jutni. A programba való belépést nem vállaló gazdálkodók saját költségükön természetesen továbbra is azt termelnek a területeiken, amit szeretnének!

A legelőtáj a maga természetes folyamataival és a klímagázok megkötésében betöltött szerepével egy évezredek óta működő rendszer. Egy hibás számítás, következtetés, egyéni érdek vagy új divat hatására nem vonhatjuk ki magunkat ebből a rendszerből, vagy ha kivonjuk, attól még az nem fog megváltozni, illetve idővel ellenünk fordul! Ugyanúgy nő az évente megújuló szervesanyag-tömeg, s a hullámterek hasznosítatlan tömege fogja okozni a pusztító árvizeket, átalakuló tájakat, megszűnő ökoszisztéma-szolgáltatásokat. A legeltető állattartást mint egészséges ételmiszer-alapanyagot előállító tevékenységet magában is lehet és kell tudni gazdaságosan működtetni, de ehhez a jelenlegi szabályzókat is alakítani kell.

A Magyarországi Természetvédelmi Közalapítvány Hálózat által kikísérletezett fenntartható legeltető állattartó módszerekkel gazdasági, társadalmi és ökológiai szempontból is természetesen fenntartható táj jön létre, amely segítségével:

- nőhet az árvízi biztonság
- csökken az erózió, defláció mértéke, kiterjedése
- fontos szerepet kap a csapadékképzésben, ivóvíz- és ökoszisztéma-szolgáltatások biztosításában
- levezényelhető a gazdasági, társadalmi és ökológiai változásokból adódó konfliktus
- megőrizhető a biológiai sokféleség, amely fennmaradásunk alapja

Ne gondoljunk mártírként saját magunkra és generációnkra! Ezt a helyzetet elődeinkkel együtt mi idéztük elő, és nekünk és utódainknak kell megoldani! Azt se gondoljuk, hogy ősünk mindig kiegyenlített viszonyok között élték mindennapjaikat!

Soha nem élt még az emberiség ilyen kényelmesen és tékozlóan, mint manapság!

Az előttünk álló feladathoz nézzünk egy pár példát erőmerítés céljából, amikor elődeink egy sor körülmény változása során, tájhasználatukban előnyükre fordították a változásban rejlő lehetőségeket!

Az egyik ilyen történelmünkben adott helyes válasz a középkor háború sújtotta évszázadaiban a termelés bizonytalanságából és a táji adottságokból adódó, **nagy, egybefüggő területek legelő magyar szürke marhákkal történő hasznosítása** volt. A legelőhasznosítás során kevés ember működtetett az állatokkal nagy területet, míg a szántóföldön sok ember tudott megmunkálni kis területeket.

A marha ugyanis nagy területek képződött energiáját gyűjtötte össze, és hasznosította értékes marhahúsként, miközben képes volt az elrejtőzésre s menekülésre is, ezt tudták az emberek raktározni (teleltetni), és képesek voltak saját lábán hajtva exportálni. Ez volt elődeink számára a só, a bor és az arany utáni legnagyobb léptékű exportcikk, mely több évszázadon keresztül **hatást gyakorolt a gazdaságra, a történelem és a vallás alakulására**. Ha megnézzük az alföldi mezővárosok közösségi épületeit, még ma is szembeötlő, hogy az akkori gazdálkodás milyen jólétet teremtett!

A következő ilyen léptékű lehetőséget az **ipari forradalom** után megjelenő gyapjúkonjunktúra jelentette, mely hazánkban közel másfélszáz éven át tartó valóságos „**birkalázat**” okozott, jelentős bevételekhez juttatva a juhtartókat.

A **mezőgazdaság átalakulását** a 19. század második felétől a gépek megjelenése előtt pedig ismét csak a legszilajabbnak tekintett ágazat, a magyar szürke szarvasmarha tartás állította elő, biztosította a **hatalmas jármos ökröket**, melyek munkájának nyomán köszöntött be a modern mezőgazdaság. Szegények saját maguk alól szántották fel az egykori élőhelyeiket a nagy, tágas, széles mezőket!

A házasított állatok sokszínű tömege, tájakra nemesített fajtái az egyetemes emberi történelem és kultúra részei, élő alkotások, melyek elődeink többgenerációs megfigyelőkészségét, tudását, türelmét dicsérik, ezért megőrzésük, a róluk való gondoskodás nemcsak saját elemi érdekünk, de erkölcsi kötelezettségünk is!

Ennek része lehet az is, hogy megnézzük, megvizsgáljuk, hogy évezredek hű társaink számára is szoríthatunk-e ki mai kényelmes életünk mellett valamiféle kis „*nyugdíjas állást*” továbbélésük érdekében. Természetesen ezt nem jelképes nyugdíjas otthonokban, utópisztikus istállóban, steril körülmények között képzeljük, hanem abban a lételemüket jelentő tájban élve és tevékenykedve, mely számunkra is hasznos szolgáltatásokat rejthet magában.

Amennyiben gazdaságunkban a felsorolt kezeléseket végző állatok esetében nemcsak a tejükért, húsupért kapható összeget tekintenénk bevételnek, hanem elismernénk **négylábú gyepkezelő munkatársaink klímavédelemért és az árvízi biztonságért végzett éves pótolhatatlan munkáját, s ha e kezelésért a közösség fizet „közös pénzből”, úgy e pénzzel nagyon hamar gazdaságossá tehető volna a magyar állattenyésztés, s legalább részben visszaállíthatók volnának annak múltbéli közösségi megoldásai, valamint annak társadalmi megbecsülése is!**

A Természet nem vár! Folyamatai már gőzhengerként megindulva változtatják meg mindennapjainkat, élhető világunkat, tüntetik el biztos ivóvíztartalékainkat, egész kényelmes megszokott életünket. Miközben ezer meg ezer felszántott hektár fölött süvít az eső nem hozó szél, s gazdájának bevételt nem hoznak, csak számolatlanul költjük a drága gázolajra, soha termést nem hozó vetőmagra a közösség pénzét. Mindezek miatt gyökeresen új fenntartható megoldások, művelési mód után kell néznünk saját közösségünk védelme érdekében!

Kezeletlen hullámtereinken felhagyott gyepeinken, legelőinken évtizedek óta évről évre nő a felgyülemelő szervesanyag tömege, s változik annak összetétele, szilárdsága (legeltetéssel, kaszálással hasznosítható lágyszárú növények helyett zömében adventív fásszárúak). Az eltelt idővel együtt növekszik a visszaalakítás energiaigénye és költsége is. E helyzet tétje ma már nem az egy-két halk szavú „*bogaras*” ember hobbijaként kezelt természetvédelem, hanem csapadékviszonyaink, s ezzel együtt a nyári hőmérséklet stabilizálása, az ivóvíz- és árvízi biztonság, mező és erdőgazdálkodásunk fennmaradása, egész megszokott kényelmes életünk élhetősége.

Elődeink sokkal kevesebb ismeretanyaggal rendelkeztek a táj és a természet összefüggéseiről, egész rendszeréről, s mégis számos alkalommal képesek voltak utólag is helyesnek tűnő válaszokat adni az eléjük került kihívásokra!

Vajon mi is képesek leszünk erre?!

Csákvár, 2026. augusztus 26.

A Magyarországi Természetvédelmi Közalapítvány Hálózat nevében

Viszló Levente

Bihar Természetvédelmi és Kulturális Értéktörző Közalapítvány

Dunatáj Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány

Pro Vértes Természetvédelmi Közalapítvány

Szomor Mintagazdaság

Tiszatáj Természet- és Környezetvédelmi Közalapítvány

Zöld Folyosó Közalapítvány